

KÜRESEL RİSKLER, ULUSLARARASI İŞ BİRLİĞİNE İHTİYACI ARTIRIYOR

♦♦♦

Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırladığı "Küresel Riskler-2022" raporunda; iklim değişikliği, siber güvenlik, uluslararası göç ve uzaydaki rekabet, öncelikli olarak ele alınması gereken başlıklar olarak sıralanıyor. Bini aşkın uzman ve liderin görüşleriyle şekillenen rapora göre, bu alanlardaki risklerin ortadan kaldırılması için uluslararası iş birliği büyük önem taşıyor.

Dünya Ekonomik Forumu, her yıl hazırladığı "Küresel Riskler" raporu aracılığıyla dünyamızda yaşayan herkesi ilgilendiren ve öncelikli olarak ele alınması gereken sorunları saptıyor ve analiz ediyor. 100'ü aşkın ülkeden, bini aşkın katılımcının görüşleriyle şekillenen rapor; yakın, orta ve uzun vadeli risklere dikkat çekerek bunların çözümünde uluslararası iş birliğinin önemini vurguluyor.

Geçen yılki "Küresel Riskler" raporunda tedarik zincirindeki bozulmalar, enflasyon, artan kamu borçları, korumacılık ve eğitimdeki eşitsizlikler gibi başlıklara dikkat çekilmişti. Bugüne baktığımızda, bazı sektörlerde tedarik zincirinde sıkıntıların hâlen aşılanmadığı, yükselen enflasyonun ABD ve Avrupa'nın güçlü ekonomilerini bile tehdit eder hâle geldiği, kamu borçlarının birçok ülkenin üzerinde adeta bir kılıç gibi sallandığı, korumacılık eğilimlerinin hız kesmediği ve eğitimdeki eşitsizliklerin sürdüğü göze çarpıyor.

Aşı adaletsizliğinin sonuçları

Bu yıl 17'si hazırlanan "Küresel Riskler-2022" raporunda, Covid-19 ve pandeminin ekonomik-sosyal sonuçlarının dünya için kritik bir tehdit oluşturmaya devam ettiği belirtiliyor; aşı eşitsizliği ve bunun sonucu olarak ekonomik toparlanmanın dengeli olarak yürüyememesine, sosyal kırılmalar ve jeopolitik gerilimlerin eşlik ettiği vurgulanıyor. Ardından şu saptamalara yer veriliyor: "Dünya nüfusunun yüzde 20'sine ev sahipliği yapan er yoksul 52 ülkedeki insanların raporun hazırladığı tarihte sadece yüzde 6'sı aşılanmış durumda. 2024 yılına kadar (Çin hariç) gelişmekte olan ekonomiler, pandemi öncesi beklenen GSYİH artışına göre yüzde 5,5 daha düşük büyüme kaydetmiş olacak; diğer yandan gelişmiş ekonomilerde büyüme önceki tahminin yüzde 0,9 üzerine çıkacak. Bu küresel gelir uçurumunu daha da genişletecek. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan küresel ayrışma, hem ülkelerde hem de ülkeler arasında gerilimleri artıracak."

Raporda da vurgulandığı gibi yaygın aşılama sayesinde Covid-19'un etkilerini artık geride bırakmaya başlayan gelişmiş ekonomilerin bazıları için geleceğe dair beklentiler daha olumlu. Öte yandan vatandaşlarına daha ilk doz aşı hizmetini bile sunamamış birçok ülke, hem kitlesel sağlık sorunlarıyla hem de bunların ekonomik yansımalarıyla boğuşmaya devam ediyor. Bu tablo ise büyük sorunlar yaratmaya aday.

Umutsuzluk hâlâ ağır basıyor

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2006 yılından bu yana hazırladığı rapor, aynı kurumun yaptığı "Küresel Riskler Algı Araştırması"na dayanıyor. Bu araştırma, bin küresel uzman ve liderin görüşlerinden oluşuyor. Bu liderlerin ekonomi, toplum, çevre ve teknoloji alanlarında saptadıkları gerilimler, raporda özetleniyor ve analiz ediliyor.

Son iki yıla dair bir değerlendirme yapmaları istendiğinde, ankete katılanlar "sosyal uyum erozyonu", "geçim krizleri" ve "ruh sağlığının bozulması" gibi toplumsal risklerin pandemiden bu yana arttığını düşündüğünü belirtiyor. Geleceğe dair küresel görünüm hakkında pozitif ve umutlu olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 16. Bunların ise sadece yüzde 11'i küresel liderlerin hız kazanacağını düşünüyor. Ankete katılanların çoğu, önümüzdeki üç yıl boyunca kırılma noktalarının süreceği, çeşitli "sürprizler" yaşanacağı ya da "görece kazananlar" ile kaybedenleri birbirinden ayıran farklı yörüngelerin ortaya çıkacağı görüşünde.

En önemli riskler

Katılımcıların önümüzdeki beş yıl için altını en fazla çizdiği başlıklar, toplumsal ve çevresel riskler. Gelecek 10 yıl için bir değerlendirme yapıldığında en çok dile getirilen riskler, gezegenimizin geleceğine ilişkin... Bunlar, iklim krizini çözmeye dönük eylemlerdeki başarısızlık, ekstrem iklim koşulları ve biyoçeşitlilik kaybı olarak sıralanıyor. Borç krizi ve jeoekonomik çatışmalar da gelecek 10 yıl için en büyük diğer riskler olarak değerlendiriliyor.

Dijital eşitsizlikler ve siber güvenlik gibi teknoloji alanındaki riskler, ankete katılanlar için kısa ve orta vadeli kritik tehditler arasında yer alıyor ancak bunlar uzun vade için listede daha geri sıralara düşüyor. Bu yılki araştırmada uluslararası riskleri azaltmaya dönük çabalara ilişkin bir soru da yer alıyor. Ankete katılanların önemli bir bölümü, bazı riskleri hafifletmeye dönük mevcut girişimleri yeterli görmüyor: Yapay zekâ, uzay, sınır-ötesi siber saldırılar, göç ve mülteciler, bunlar arasında bulunuyor. Katılımcılara göre bu konulardaki riskleri azaltmaya dönük çabalar henüz başlangıç ya da erken gelişim aşamasında. Diğer yandan ticareti kolaylaştırma, uluslararası suç ve kitle imha silahları gibi alanlarda katılımcıların çoğu, riskleri azaltma çabaları açısından mevcut tabloyu daha olumlu değerlendiriyor.

Eşitsizlikler büyüyor

Raporda pandemi kaynaklı ekonomik sıkıntıların sürdüğüne dikkat çekiliyor; görünümün hâlen zayıf olduğu belirtiliyor ve 2,3 oranında etkisiyle 2020 yılında ekonomik büyüme yüzde 2,3 oranında daha düşük olacağı tahmin ediliyor. Artan emtia fiyatları, enflasyon ve borçların yarattığı risklerin altı çiziliyor.

Katılımcılara göre aşılama oranı düşük ülkelerde sağlık sistemindeki sorunlar devam edecek ve bu iş gücü piyasasına da yansımalar. Kısa vadeli iç baskılar, hükümetlerin uzun vadeli önceliklere odaklanmasını zorlaştıracak ve küresel meselelere dönük politikaları sınırlandıracak. Bazı ülkelerde zaten varolan eşitsizlikler büyüyecek. Pandemi öncesiyle kıyaslandığında 51 milyon kişi daha aşırı yoksul nüfusa katılacak ve bu kutuplaşma riskinin artmasıyla sonuçlanacak. Aynı zamanda yerel baskılar, ulusal çıkarları önde tutan bir duruşu güçlendirecek ve bu da uluslararası iş birliğini zedeleyecek.

Bu durum, özellikle ankette uzun vadede bir numaralı küresel risk olarak değerlendirilen iklim değişikliğine karşı önlem alınması açısından iyi bir haber değil. Bunun nedeni, iklim değişikliğini yavaşlatacak ve durduracak adımların ülkeler arasında güçlü bir eş güdümlü ve iş birliği gerektirmesi.

En önemli risk: İklim değişikliği

İklim değişikliği, diğer etkilerin yanı sıra, şimdiden kuraklık, yangın, sel, kaynak kıtlığı ve tür kayıpları şeklinde kendini göstermeye devam ediyor. 2020'de, dünyanın dört bir yanındaki birçok şehir yıllardır görülmemeyen aşırı hava koşullarına maruz kaldı; örneğin Madrid'de 42,7°C ile yaşanan rekor, Dallas'ta 72 yılın en düşük seviyesi olan -19°C'nin görülmesi, ve Kuzey Kutup Dairesi gibi bölgelerde yaz mevsimi sıcaklıklarının önceki yıllardan 10°C daha yüksek olması, önemli göstergelerdi.

Covid-19 pandemisindeki kapanmalarda sera gazı emisyonlarında küresel bir düşüş yaşandığının hatırlatıldığı rapora göre daha sonra yine 2020 yılında, son 10 senenin ortalamasından daha hızlı bir artış yaşandı. İklim değişikliğinin frenlenmesine dönük adımların ise ekonomik ve sosyal etkileriyle birlikte ele alınması gerekiyor. Aksi takdirde hem yerel düzeyde hem de ülkeler arasında eşitsizliklerin artabileceği ve jeopolitik gerilimlerin yükselebileceği raporda belirtiliyor.

Büyük ve stratejik sistemlere dönük saldırılar kaçınılmaz olarak daha yüksek maliyetler yaratıyor. Yanlış bilgilendirme, dolandırıcılık ve dijital güvenliği sağlamaması ise kamuoyunun dijital sistemlere güvenini sarsıyor. Hükümetler riskleri kontrol etmek için eş güdümlü çalışmadığı takdirde de daha büyük siber tehditler, ülkeler arası iş birliğini zedeleyebilecek bir hal alıyor. Saldırıları daha güçlü ve yaygın hâle geldikçe siber suçlardan etkilenen hükümetler arasındaki gerilimler de artabiliyor. Bu da uluslararası iş birliğini sektöre uğratan bir yörünge yaratabiliyor.

Göç ve mülteciler

"Küresel Riskler Algı Araştırması"nda öne çıkan bir diğer başlık, gönüllü olmayan göç ve mülteciler. Ankete katılanların yüzde 60'ı bu konuda uluslararası çabaların ya başlamadığı ya da başlangıç aşamasında olduğu görüşünde. 2020 yılında dünyada 34 milyon mültecinin bulunduğu düşünüldüğünde, bu oldukça büyük bir sorun. Ancak birçok ülkede pandemiden öncekiyle ekonomik korumacılık arttı ve iş gücü piyasasındaki yeni dinamikler, kendilerine yeni bir şans arayan göçmenlerin önünde daha yüksek bariyerler oluşturuyor. Diğer yandan (raporun hazırlandığı tarihte) ABD'de iş gücünde 11 milyon kişilik açık bulunuyor, Avrupa Birliği'nde ise nakliyat sektöründe 400 bin şoföre ihtiyaç duyuluyordu. Bazı yerlerde de ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişiler, tehlikeli yolculuklarla hayatlarını riske atmaya devam ediyordu. Önümüzdeki dönemde, bütün bunların küresel riskleri artıran sıcak bir başlık olmaya devam edeceği düşünüyor.

Uzaydaki fırsatlara dair riskler

"Küresel Riskler" raporunda ele alınan bir diğer konu, uzaydaki fırsatlar. Son yıllarda uzayın keşfine dönük girişimler artarken rapora göre bu alanda artan militarizasyon ve silahlanma nedeniyle riskler doğabilir. Araştırma ve keşif konusundaki çalışmalar sorumlulukla yönetilmezse, uzaydaki aktör sayısı ve çeşitliliğinin artmasına paralel olarak sürtüşmeler doğabilir.

Raporda bu risklerden biri şöyle tarif ediliyor: "Hızlandırılmış uzay faaliyetinin bir sonucu, uzay enkazının çoğalmasına yol açabilecek ve dünyadaki kilit sistemler için altyapıyı barındıran yörüngeleri etkileyebilecek, değerli uzay ekipmanlarına zarar verebilecek veya uluslararası gerilimleri ateşleyebilecek daha yüksek çarpışma riski..." Özellikle son dönemdeki silah denemelerinin bu tür risklere yol açabileceği raporda belirtiliyor.

Uzaydaki aktivitelerdeki artışlar ayrıca bilinmeyen çevresel etkiler yaratabilir ya da hava durumu-iklim değişikliği takibi yapan kamu gereçlerinin maliyetlerinin yükselmesine neden olabilir. Kısacası uzaydaki fırsatların tüm insanlık yararına değerlendirilmesi için bu alandaki çalışmaların iyi yönetilmesi gerekiyor.

Türkiye'ye dönük risk algısı

Dünya Ekonomik Forumu'nun çalışmasında, genel küresel risklerin yanı sıra 124 ülkeden 12 bin liderin kendi ülkeleri için algıladıkları risklere de yer veriliyor. Bu, kısa vadeli ulusal öncelikler ile küresel perspektiflerin bir arada değerlendirilebilmesini sağlıyor; ayrıca karar vericiler için önemli bir veri seti sunuyor. Bu 124 ülke arasında yer alan Türkiye'deki katılımcılar ise kendi ülkelerinde gördükleri en büyük riskleri şöyle sıralıyor: İstihdam ve geçim krizleri, uzun süreli ekonomik durgunluk, devletler arası ilişkilerde sıkıntılar, insan eliyle çevresel zarar ve teknoloji yönetiminde başarısızlık.

Pandemiden zorluklarıyla geçen iki yılı aşkın sürenin ardından yaraların sarılması ve umutların yeniden yeşermesi için risklerin dikkatle ele alınması ve umutların ortadan kaldırılacak politikaların uluslararası iş birliğiyle hayata geçirilmesi büyük önem taşıyor.